

Kompozitní je v podstatě jen hlavice, která vznikla kombinací hlavice iónské a korintské. Sloup si ponechal zcela podobu korintskou. Nad dvěma řadami akantů je iónský echinus, z něhož vycházejí voluty podpírající vykloněná nároží abaku.

Toskánský (tuskánský) řád převzali Římané od Etrusků neboli Tusků. Ač je nejjednodušší ze všech sloupových antických řádů, z antického období se vůbec nedochoval. Popsal jej Vitruvius v 7. kapitole 4. knihy svého teoretického díla. Na základě jeho informací rekonstruoval toskánský řád renesanční architekt a teoretik Giacomo Barozzi da Vignola ve spise Regola delli cinque ordini d'architettura (Pravidla pěti řádů architektury).

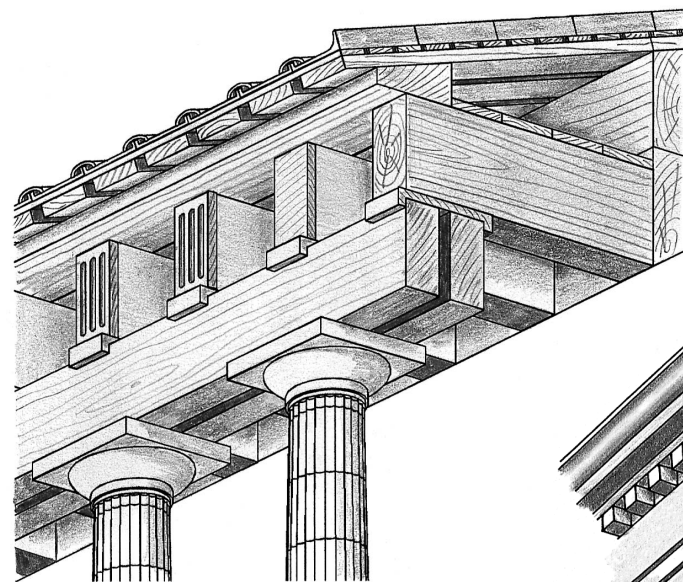
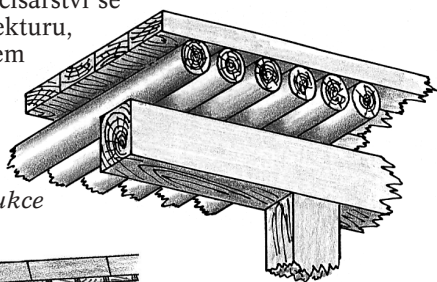
Hladký dřík s entasis (zúžení o 1/6 dolního poloměru) je tvořen jednoduchou patkou tvořenou čtvercovou podložní deskou (plintus), pak rotačním oblounem půlkruhového profilu (torus) a páskou s náběhem. Také hlavice je ve srovnání s předcházejícími řády velmi jednoduchá. Vytváří ji krček, echinus a abakus čtvercového tvaru. Kladí sice zachovává klasickou trojvrstevnatost (architráv, vlys a římsa), ale v hladkém provedení bez ornamentalizace.

Toskánský řád byl mimořádně oblíbený v době renesance a v klasicismu. Tehdy se často používá v podobě polosloupu a třičtvrtěsloupu v kontextu s pilířem. Ostatní římské řády pak vedle polosloupů uplatňují často také pilíře a pilastry s obdobným utvářením a výzdobou jako sloupy.

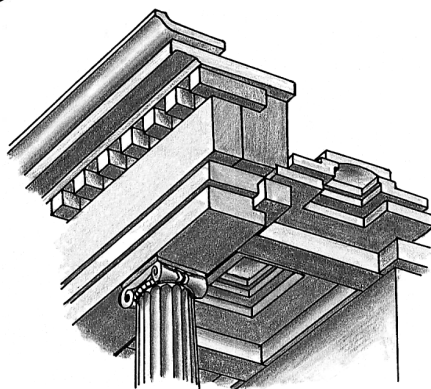
Zásadním přínosem Římanů do architektury byl oblouk a valená klenba, které přejali od Etrusků. Řecká architektura oblouk vůbec neznala. Přisvojením těchto důležitých architektonických prvků Římané završili vývoj antického stavitelství a přivedli jej k dokonalosti. Vyspělá antická architektura římského císařství se stala východiskem pro raněkřesťanskou architekturu, pro architekturu románskou, ale zejména zdrojem inspirací pro renesanci, barok a klasicismus.

Obr. 1 – Nosník a kladí

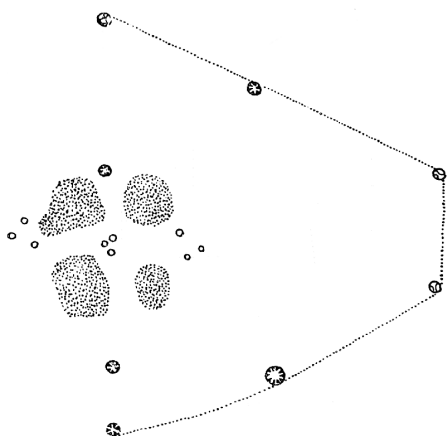
a) nejjednodušší dřevěná konstrukce

b) nejstarší dřevěná podoba řeckých staveb, dórský sloup a princip konstrukce kladí

c) asijsko-iónské kladí se zubořezem provedené v kameni

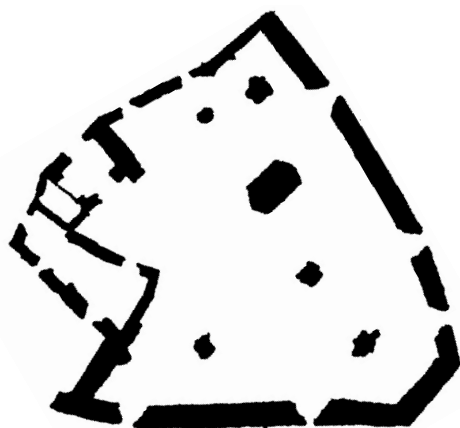
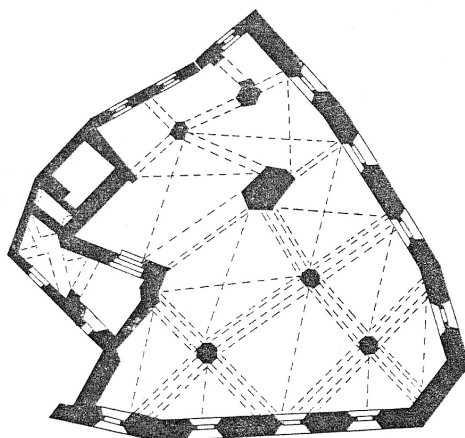
Obr. 8
Rekonstrukce předkřesťanského kultovního objektu v Modři (V. Richter)

něné. Mohly tedy kostel jen časově předcházet, což dokládá i tím, že zásypy „pilířových“ jam leží pod podlahou kostela. „Pilíře“ tvořily patrně kamenné podezdívky pro vztyčené trámy nebo jiné předměty. Okolnost přizpůsobení se křesťanského kostela předcházejícímu rozvrhu staršího (pohanského?) objektu ukazuje na jeho kultovní význam (Richter V., 1965, 121).

Dispozici „předchůdce“ kostela v Modři považuje V. Richter sice za neobvyklou, ale současně vyslovuje domněnku určité souvislosti nebo alespoň podobnosti s půdorysem zaniklého kostela sv. Blažeje v Olomouci (obr. 9). Jeho neobvyklý půdorys považuje rovněž za „pohanskou“ svatyni, která předcházela křesťanskému kostelu. Na první pohled se mohou tyto spekulace zdát fantastické a odvážné, neodporují však ani logice, ani obecným znalostem o praktikách christianizace.

Pohansko (okr. Břeclav), archeologická lokalita

Jedná se o archeologicky zkoumaný objekt, označený číslem 39, zjištěný na lokalitě Pohansko u Břeclavi. Nachází se asi 5 m severovýchodně od mladšího palisádového opevnění dvorce a asi 11 m od apsidy základů tamějšího kostela. Byl umístěn na okraji pohřebiště rozkládajícího se kolem velkomoravského kostela. Jeden hrob (č. 300) dokonce částečně objekt překrývá. Objekt byl zjištěn po odstranění tmavé humusové vrstvy v hloubce 60–70 cm. Rýsoval se tmavým zbarvením ve žlutém podloží. Sestával se z jedné větší kulové jámy, kolem níž bylo rozmístěno v těsné blízkosti osm menších kulových jamek (Dostál B., 1968, 3–6).

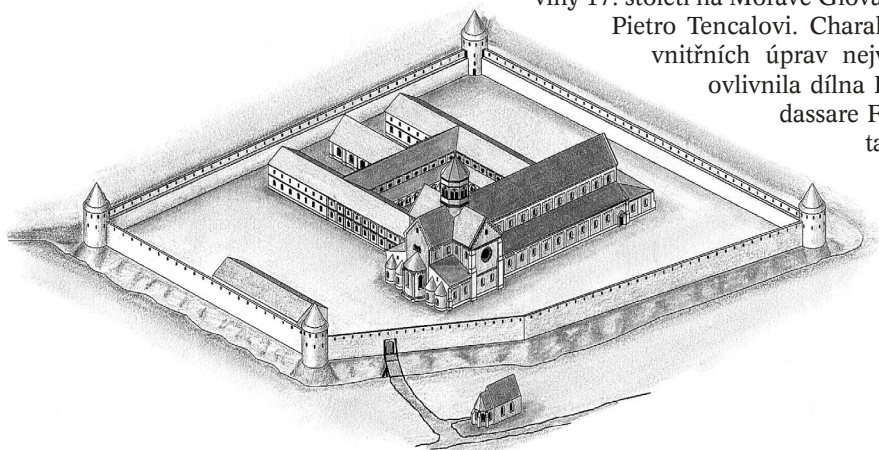

Obr. 9
Půdorys dnes již neexistujícího kostela sv. Blažeje v Olomouci

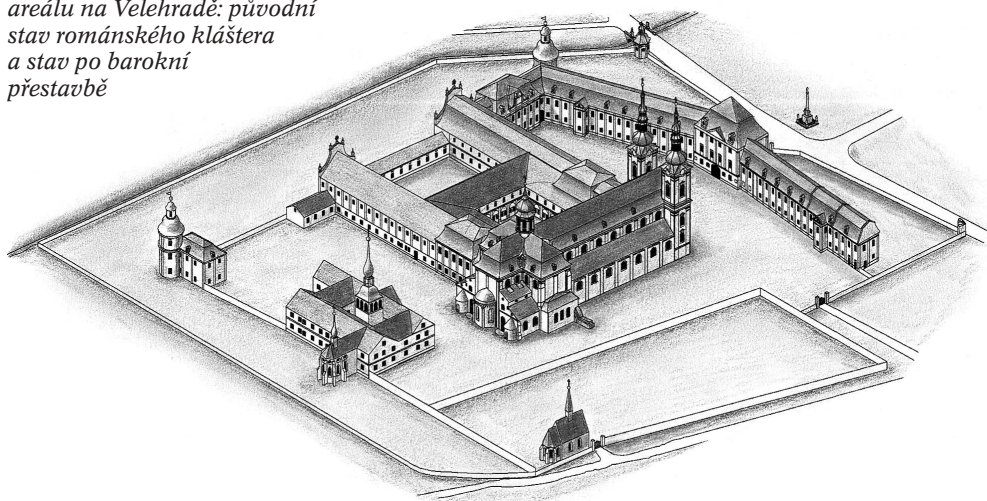
Nové průčelí bylo opatřeno dvojicí barokních věží. Renesanční věž nad křížem kostela musela být snesena a nahrazena mnohem nižší barokní kupolí s lucernou. Dvě z pěti románských apsid východního závěru byly zbořeny (opět jen horní partie nad navážkou) a místo nich tam byly otevřeny pomocné vchody do kostela. (Vnitřní úpravy popisovat nebudeme.) Třeba však zdůraznit, že i přes citelné zásahy do původní podoby klášterního kostela, zůstaly zachovány jeho někdejší hmoty a základní proporce. Kostel i přes bohatou barokní výzdobu neztratil v půdorysné dispozici, délce (86 m) a výšce lodi původní románsko-gotický charakter.

Kdo byl architektem a stavitelem těchto rozsáhlých úprav, nevíme. Opat Silavecký z nedobré ekonomické situace nezjednal pro tento účel osobu zvučného jména, ale spokojil se zřejmě s méně zdatnými, a tedy i levnějšími silami. Z písemných pramenů víme, že při přestavbě byl činný olomoucký augustinián, proslulý malíř Antonín Martin Lublinský, který prý „dělal plány“. Po smrti Lublinského již musel postačit jen domácí mnich Řehoř Šumický, jenž „rozuměl trochu těmto věcem“. Ze slohové kritiky lze barokizaci klášterního kostela, zejména západního průčelí s věžemi, přisoudit přednímu architektu 2. poloviny 17. století na Moravě Giovanni

Pietro Tencalovi. Charakter vnitřních úprav nejvíce ovlivnila dílna Baldassare Fontana.

Obr. 115
Rekonstrukce klášterního areálu na Velehradě: původní stav románského kláštera a stav po barokní přestavbě

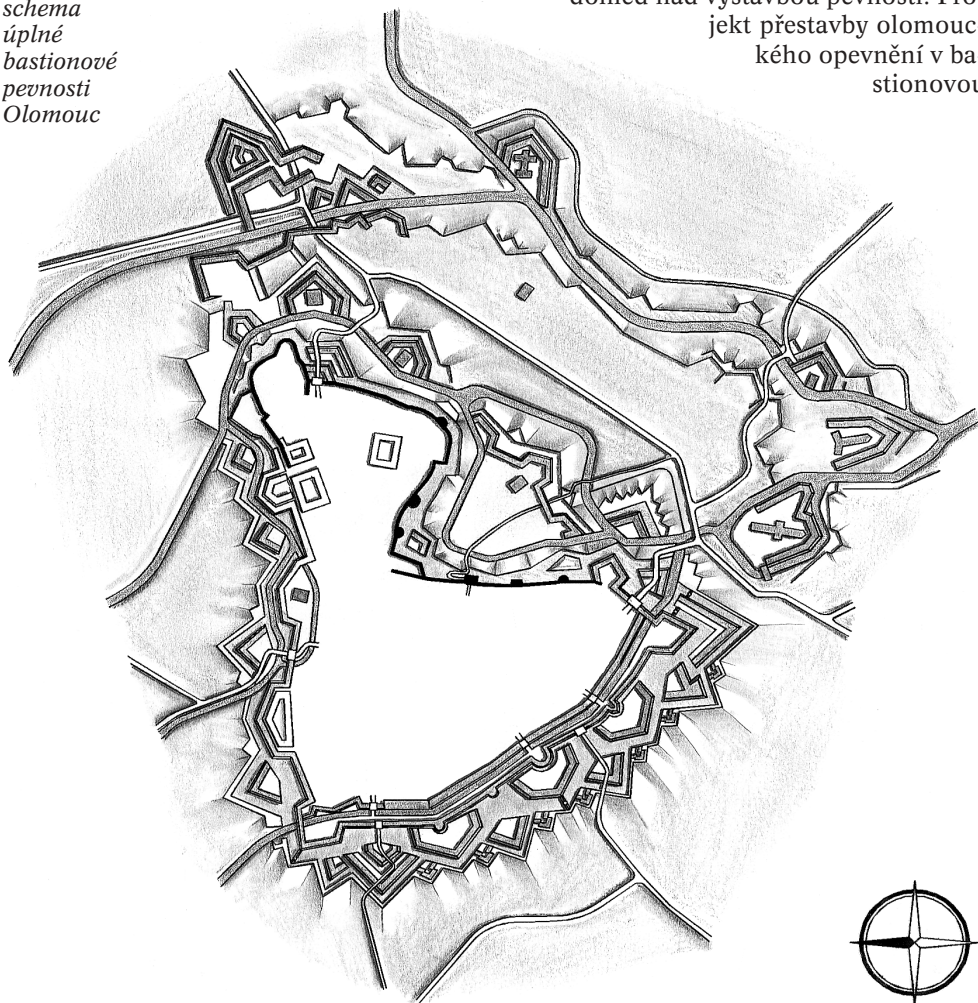

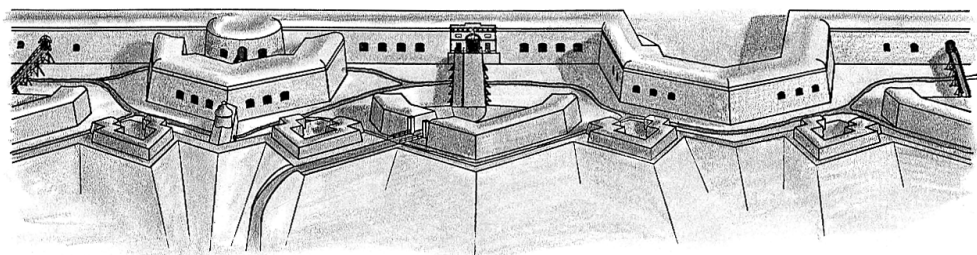
Olomouc, úplná bastionová barokní pevnost

Jednou z hlavních příčin, proč se město Olomouc 14. června 1642 vzdalo švédské armádě generála Torstensona, bylo nedostatečné a po řadu let zanedbávané opevnění. Po osmi letech švédské okupace byl stav Olomouce více než žalostný. I když zprávy o stavu města v roce 1650 se různí, je jisté, že ze 650 domů na předměstích nezůstal ani jeden. Ze 625 domů ve městě byla třetina zcela zničena a třetina neobyvatelná. Podle jiné zprávy bylo z uvedeného počtu městských domů obyvatelných jen 145. Nelze se proto divit, že císařský generál Raimund Montecucoli navrhoval Olomouc demolovat a již neobnovovat. Naproti tomu doporučoval opevnit město Uničov s výhodnějšími strategickými podmínkami. Císař Ferdinand III. však podle jiného návrhu vybral mezi hájitelnými místy na Moravě také Olomouc a dekretem z 15. září 1655 to také potvrdil.

Toto císařské rozhodnutí lze považovat za počátek olomoucké barokní pevnosti. Vedle Olomouce mělo být ze státních prostředků opevněno Brno se Špilberkem, Jihlava, Uherské Hradiště a hrad Helfštýn. Prvním velitelem olomoucké pevnosti jmenoval císař plukovníka Locatella de Locatelli, který se stal nejen vrchním velitelem, ale byl mu svěřen i vrchní dohled nad výstavbou pevnosti. Projekt přestavby olomouckého opevnění v bastionovou

Obr. 157
Půdorysné
schema
úplné
bastionové
pevnosti
Olomouc

Obr. 158

*Detail
západní linie
olomoucké
bastionové
pevnosti*

pevnost vypracoval v roce 1658 polní maršálek Ludvík Raduit de Suches. Podle jeho návrhu bylo vybudováno před středověkým opevněním s baštami ze 16. století několik mohutných bastionů na severní a východní straně města. V 60. letech 17. století vyvolalo turecké nebezpečí určité aktivity také v Olomouci, ale po vítězství u Vídně v září 1683 fortifikační práce definitivně ustaly. Liknavost ve výstavbě olomoucké pevnosti přinesla neblahé důsledky za válek o habsburské dědictví po nastoupení Marie Terezie na rakouský trůn.

Pruský král Friedrich II. bez větších problémů obsadil Slezsko a vojensky vyrazil proti Moravě. Dne 27. prosince 1741 byla v klášteře Hradisku dojednána kapitulace olomoucké pevnosti. Po neúspěšném pruském obléhání Brna začátkem následujícího roku a mobilizací rakouských vojenských sil na jižní Moravě museli Prusové narychlo v noci z 22. na 23. dubna 1742 Olomouc opustit. Vratislavským mírem z 11. června 1742 Rakousko ztratilo Dolní a Horní Slezsko (bez knížectví opavského a krnovského a několika dalších menších území) a Kladsko. Státní hranice se tím povážlivě posunula na jih. Za těchto nových okolností se Olomouc stala hraniční vojenskou pevností.

V roce 1742 nechala Marie Terezie vyhotovit plán velkorysé přestavby pevnosti. Projekt vypracoval ženíjní generál Petr Filip Bechade de Rochepine, který krátce před tím budoval brněnskou pevnost se špilberskou citadelou. Ženíjní ředitel Rochepine vycházel sice z Vaubanova bastionového systému, který však musel přizpůsobit místním podmínkám. Ty byly v Olomouci o to složitější, že bylo třeba respektovat stávající městské opevnění vybudované po třicetileté válce. Výstavbě pevnosti předcházela složitá příprava. Bylo třeba vykoupit množství pozemků, zajistit materiálové zdroje i pracovní síly. S vlastní stavbou se započalo asi v roce 1747 rozsáhlými zemními pracemi. Docházelo k přesunu obrovského množství zeminy. Na jedné straně se hloubily mohutné příkopy a zemina se na druhé straně vršila k vytvoření součástí pevnostního valu a koliště. K obezdění pevnostních staveb bylo zapotřebí milionů cihel, které dodávaly cihelny zřízené v okolí pevnosti. Cihlové zdivo pevnostních staveb i objektů skladů a kasáren v západní linii (tzv. vodní kasematy, jejichž jedna část je dodnes zachována mezi ulicemi Povelčákovou a Lafayetteovou), bylo ponecháno v tzv. režné úpravě, tedy neomítané a pouze vyspárované. Střílny, římsy a další prvky byly zhotovovány z kamene. Brány a předbranní byly dokonce ozdobeny kamenickou nebo štukovou výzdobou.

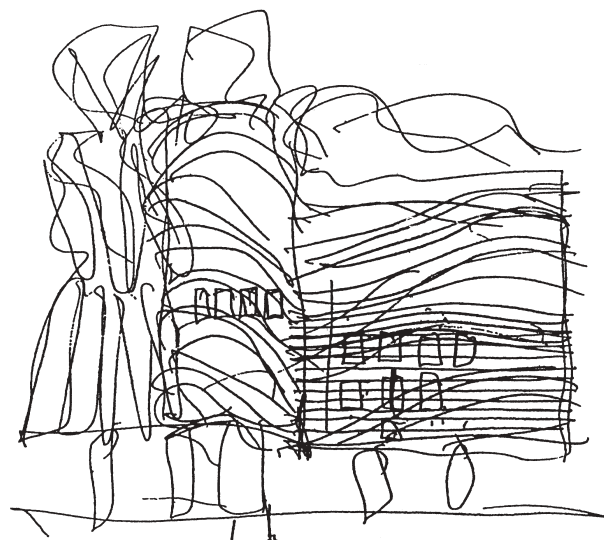
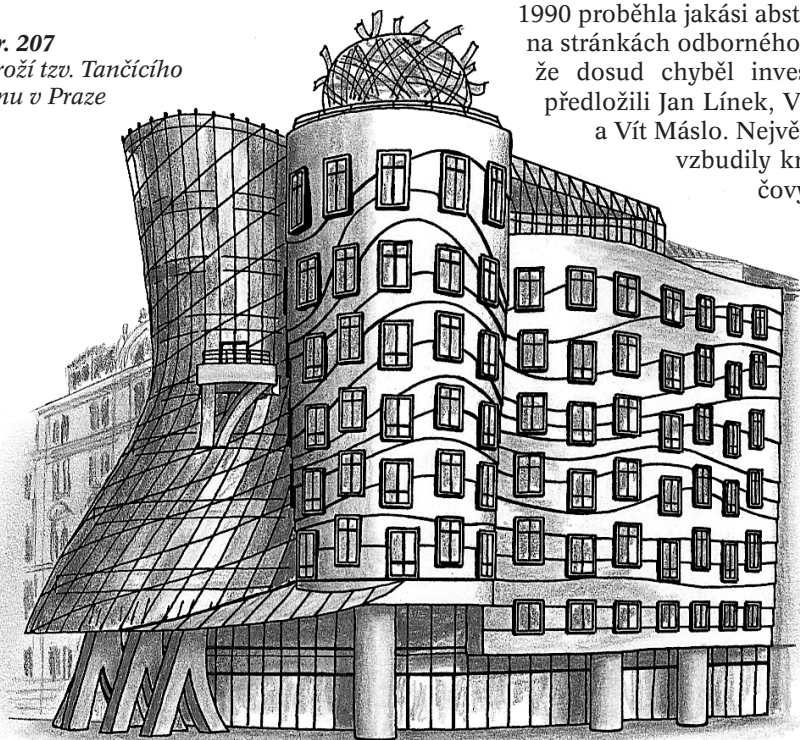
V letech 1747–57 byla v Olomouci vybudována úplná bastionová pevnost. Před severní a jihovýchodní pevnostní linií bylo možno pomocí speciálních opevněných stavidel zatopit rozsáhlé území do vzdálenosti nejméně 1 km od pevnosti. Vzhledem ke konfiguraci terénu byla nejzranitelnější západní a jihozápadní linie opevnění. Nedaleko odtud se totiž zvedaly dva

Praha 2 – Nové Město č. p. 1981, Rašínovo nábreží 80, administrativní budova pojišťovny Nationale-Nederlanden, tzv. Tančící dům

Na frekventované pražské křižovatce proti Jiráskovu mostu vznikla v letech 1992–96 nová administrativní budova Nationale-Nederlanden, která se stala nejznámější a zároveň nejkontroverznější současnou architekturou v Praze. Nárožní dům byl postaven v proluce Rašínova nábreží a Jiráskova náměstí, která vznikla při bombardování Prahy 14. února 1945. Zastavět tuto plochu umožnily teprve společenské změny po listopadu 1989. V roce

1990 proběhla jakási abstraktní soutěž na stránkách odborného tisku, protože dosud chyběl investor. Návrhy předložili Jan Línec, Vlado Milunič a Vít Máslo. Největší pozornost vzbudily kresby Miluničovy (obr. 208), které silně

Obr. 207
Nároží tzv. Tančícího domu v Praze

ovlivnily pozdější definitivní řešení. Nová situace nastala koncem roku 1991, kdy na základě Miluničova soutěžního návrhu koupila pozemek holandská pojišťovací firma Nationale-Nederlanden Real estate. V ní působil Miluničův přítel Pavel Koch, který u firmy prosadil tento záměr a současně působil při výběru projekčního partnera. Byl jím významný americký architekt polského původu Frank O. Gehry (Pažout J., 1996, 15).

Obr. 208
Původní Miluničova skica s tančící dvojicí na nároží uvažovaného objektu